

Некіт Катерина Георгіївна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО УПРАВЛІННЯ СПАДКОВИМ МАЙНОМ

Управління спадщиною можна визначити як сукупність фактичних та юридичних дій, спрямованих на збереження та підтримання в належному стані спадкового майна, які здійснюються уповноваженою особою на підставі укладеного з нею договору.

Управління спадщиною встановлюється щодо такого спадкового майна, яке потребує утримання та догляду. Як правило, це майно, яке має високу цінність та потребує спеціальних знань та/або не може бути на тривалий час залишено у невизначеному стані, оскільки знаходиться в активному цивільному обігу. Це може бути частка у статутному капіталі товариства, цінні папери, земельні ділянки, підприємство як єдиний майновий комплекс, майнові права інтелектуальної власності тощо.

Управління спадщиною здійснюється на підставі договору на управління спадщиною. На сьогоднішній день у науковців склалися різні правові позиції щодо правової природи договору управління спадщиною. Деякі вчені вважають цей договір різновидом договору управління майном, та, відповідно, що при використанні даної правової конструкції необхідно застосовувати норми глави 70 ЦК України, що регулюють укладення договору управління майном [1]. Інші дослідники заперечують можливість застосування норм глави 70 ЦК України до договору управління спадщиною, вважаючи договір управління спадщиною самостійним договором, відмінним від договору управління майном [2].

Це питання має важливе практичне значення, оскільки від того, чи є договір управління спадщиною різновидом договору управління майном, чи це є окремий самостійний різновид договору, залежить, які норми мають враховуватись при укладенні такого роду договорів. Наприклад, чи слід враховувати встановлені ст. 1033 ЦК України вимоги щодо призначення управителем спадковим майном лише особи, що має статус суб'єкта підприємницької діяльності, а також питання щодо істотних умов договору управління майном, закріплених ст. 1035 ЦК України. Адже якщо договір управління спадщиною є різновидом договору управління майном, при його укладенні необхідно враховувати встановлені законом для договору управління майном істотні умови, за відсутності яких договір управління спадщиною вважатиметься неукладеним. Так, відповідно до ст. 638 ЦК України, договір вважається укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є

необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Аналіз законодавчих положень щодо договору управління спадщиною дозволяє дійти висновку про те, що на сьогоднішній день законодавець все ж таки розглядає договір управління спадщиною як самостійний різновид договору, до якого не застосовуються норми про договір управління майном (гл. 70 ЦК України). На користь такого висновку слугує той факт, що засновником управління згідно зі ст. 1032 ЦК України є власник майна, тоді як за договором управління спадщиною установником управління виступає нотаріус або відповідний орган місцевого самоврядування, які не згадуються у ст. 1032 ЦК України у якості вірогідних установників управління майном.

Так, відповідно до ст. 1285 ЦК України та п. 9 Наказу Міністерства юстиції «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» № 296/5 від 22.02.2012 р., договір на управління спадщиною може бути укладений нотаріусом, а у населених пунктах, де немає нотаріуса – відповідним органом місцевого самоврядування (установник управління) зі спадкоємцями або виконавцем заповіту, а у разі їх відсутності – з будь-якою заінтересованою особою (управитель) на підставі її заяви.

Крім того, як зазначається у Листі Міністерства юстиції України «Щодо практики укладання договорів на управління спадщиною» № 31-32/1694 від 04.10.2005 р., вимоги до особи, яка буде призначена управителем по договору на управління спадщиною законодавцем не конкретизовані, тому слід вважати, що управителем таким майном може бути призначена будь-яка фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність, а також юридична особа, що не відповідає положенням ст. 1033 ЦК України.

Також, на думку дослідників, договір управління спадщиною відрізняється від договору управління майном тим, що управління спадщиною включає надзвичайно широке коло дій управителя, не обмежуючись управлінням майном, що включається до складу спадщини. На думку вчених, не відповідають сутності договору про управління спадщиною ще кілька норм глави 70 ЦК України (зокрема ст. ст. 1033, 1034, 1036 тощо) [2].

Що стосується спільних рис між договором управління майном і договором управління спадщиною, до них слід віднести можливість вчинення управителем будь-яких фактичних та юридичних дій стосовно майна. Так, відповідно до ч. 2 ст. 1285 ЦК України, особа, яка управляє спадщиною (управитель) має право на вчинення будь-яких необхідних фактичних та юридичних дій, спрямованих на збереження спадщини. Під можливістю здійснення управителем як юридичних, так і фактичних дій, слід розуміти здійснення як дій, що породжують, так і дій, що не породжують правових наслідків. Прикладом фактичних дій може бути

підтримка майна у належному стані, переміщення з метою поліпшення умов зберігання, вдосконалення технології виробництва на підприємстві, технічне переобладнання підприємства та інше [3, с. 83]. Вказані дії управитель спадщиною здійснює на свій розсуд, проте, з урахуванням того факту, що управитель діє на користь спадкоємців та з метою збереження спадкового майна, очевидно, що до кола повноважень управителя не входить можливість відчуження спадкового майна, яким він управляє (Лист Міністерства юстиції України «Щодо практики укладання договорів на управління спадщиною» № 31-32/1694 від 04.10.2005 р.).

Так само, як і управитель за договором управління майном, управитель за договором управління спадщиною за виконання своїх повноважень має право на плату (ч. 3 ст. 1285 ЦК України). Винагорода управителю за здійснення його обов'язків встановлюється в договорі та може бути виражена або у вигляді відсотку від вартості спадкового майна, або в конкретній сумі. Виплата винагороди управителю здійснюється спадкоємцями пропорційно до частки успадкованого кожним із них майна. При виплаті винагороди управителю вираховується фактично одержана управителем вигода від використання цього майна (ст. 62 Закону України «Про нотаріат» № 3425-XII від 02.09.1993 р.).

Стосовно форми договору на управління спадщиною законодавцем також не встановлено спеціальних вимог, але за рекомендацією Міністерства юстиції України такі договори з метою чіткого визначення меж здійснення сторонами договору своїх прав та обов'язків, а у разі необхідності – визначення в судовому порядку меж відповідальності сторін, повинні бути укладені у письмовій формі (Лист Міністерства юстиції України «Щодо практики укладання договорів на управління спадщиною» № 31-32/1694 від 04.10.2005 р.).

Особливістю договору на управління спадщиною є також те, що даний договір укладається нотаріусом з дотриманням вимог ч. 2 ст. 212 ЦК України, згідно якої особи, які вчиняють правочин, мають право обумовити припинення прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні, тобто під скасувальною обставиною, а саме, у даному випадку строк дії договору на управління спадщиною пов'язується зі з'явленням спадкоємців (прийняттям ними спадщини) або визнанням спадщини відумерлою.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 1285 ЦК України та згідно з роз'ясненням, що міститься у Листі Міністерства юстиції України «Щодо практики укладання договорів на управління спадщиною» № 31-32/1694 від 04.10.2005 р., договір на управління спадщиною діє до з'явлення спадкоємців або до прийняття спадщини, а у випадку визнання спадщини відумерлою - до спливу одного року з часу відкриття спадщини. Пунктом 10 Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України № 296/5 від

22.02.2012 р. встановлено, що у разі надходження до нотаріуса за місцем відкриття спадщини заяви про прийняття спадщини нотаріус повідомляє особу, з якою укладений договір на управління спадщиною, про припинення дії договору; у разі відсутності спадкоємців за законом і за заповітом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття спадщини ніким із спадкоємців, а також відмови від її прийняття укладений договір на управління спадщиною діє до ухвалення судом рішення про визнання спадщини відумерлою.

Отже, на сьогоднішній день позиція українського законодавця свідчить про те, що до відносин з управління спадщиною не застосовуються положення ст. 70 ЦК України про договір управління майном, тобто відносини з управління спадковим майном регулюються в рамках окремого договору. Такий підхід склався і на практиці при укладенні договорів управління спадщиною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кухарев О.Є. Спадкове право України: навчальний посібник / О.Є. Кухарев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1209061356978/pravo/upravlinnya_spadschinoyu_dogovir_upravlinnya_spadschinoyu
2. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С., Майданик Р.А. та ін. Цивільне право України. Особлива частина: підручник. – [3-тє вид., перероб. і допов.]. - К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/73486-4-ohorona-ta-upravlinnya-spadkovim-majnom.html>
3. Некіт К. Г. Договір довірчого управління майном: порівняльно-правовий аналіз: монографія / К. Г. Некіт. – Одеса : Вид. Букаєв В.В., 2012. – 184 с.

Сафончик Оксана Іванівна

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЧАСТКУ У СПІЛЬНОМУ МАЙНІ

Повноваження відносно володіння майном відноситься до змісту права власності, в тому числі спільної часткової, розпорядження та користування майном, що є спільним. Одночасно з цим у ст. 358 ЦК України зазначено, що для меж реалізації вказаних повноважень необхідна воля усіх співвласників, а тому кожен з існуючих співвласників для здійснення власних повноважень повинен